

Utilitarisme

John Stuart Mill

Den trosretning, som accepterer nytte - eller den største lykkes princip - som moralens grundlag, mener, at handlinger er rigtige i forhold til, hvor meget de fremmer lykken, og forkerte i den udstrækning, de frembringer det modsatte af lykke. Med lykke menes glæde og fravær af smerte; med ulykke menes smerte og berøvelse af glæde. [...] Det er absolut foreneligt med nytteprincippet at anerkende, at nogle typer af glæde er mere ønskværdige og mere værdifulde end andre. Det ville være absurd, at vurderingen af glæde skulle bero alene på kvantitet, mens kvalitet som kvantitet inddrages ved vurderingen af alt andet.¹

[...] Endnu en gang må jeg gentage, at lykke, som udgør den utilitaristiske standard for rigtig adfærd, ikke er aktørens egen lykke, men alle de berørtes - hvad utilitarismens angribere sjældent er retfærdige nok til at indrømme. Hvad angår hans egen og andres lykke, kræver utilitarismen, at han er lige så upartisk som en uinteresseret og menneskekærlig iagttager.

[...] Også her føler utilitarismens advokater sig ofte nødsaget til at svare på sådanne indvendinger: at der forud for handlingen ikke er tid til at beregne og afveje forskellige handlingers virkning på den generelle lykke. Det er nøjagtigt det samme, som hvis nogen sagde, at der ikke er tid til at lade vore handlinger lede af kristendommen, fordi der ikke er tid til at læse hele det Gamle og Nye Testamente igennem hver gang noget skal gøres. Svaret på indvendingen er, at der har været rigelig tid, nemlig hele den menneskelige arts levetid. Igennem al den tid har mennesket lært at handlingers konsekvenser af den erfaring, som al klogskab såvel som al livets moral afhænger af. Folk taler, som om begyndelsen af dette erfaringsforløb hidtil er blevet udskudt, og som om en mand i det øjeblik, han føler sig fristet til at blande sig i andres liv eller ejendom, for første gang skulle begynde at overveje, om mord eller tyveri er skadelig for den menneskelige lykke. Selv da tror jeg ikke, at han vil finde spørgsmålet særlig gådefuldt, men i alle tilfælde ligger sagen nu i hans hænder. Det er i sandhed en løjerlig antagelse, at hvil menneskeheden var enig i at anse nytte for at være prøven på moral, så ville de forblive uenige om, hvad der er nyttigt, og ville ikke tage skridt til at lære de unge deres opfattelse af spørgsmålet og heller ikke til at få den håndhævet af lov og offentlig mening. Det er ingen kunst at vise, at en hvilken som helst etisk standard vil virke dårligt, hvis vi antager at den er forbundet med universel idioti, men efter enhver anden hypotese må menneskeheden på dette tidspunkt have opnået positive overbevisninger om visse handlingers indvirkning på deres lykke. Og de overbevisninger, der således er fremkommet, er mængdens moralregler, men også filosofens, indtil det lykkes ham at finde nogle bedre. At filosofen selv nu på mange områder nemt kunne gøre dette; at den overleverede morallov på ingen måde er en guddommelig sandhed; og at menneskeheden stadig har meget at lære om handlingens virkning på den almindelige lykke, det indrømmer jeg, eller rettere: det fastholder jeg på det stærkeste. Nytteprincippets læresætning tillader - ligesom enhver anden praktisk kunsts forskrifter - forbedringer i det uendelige, og hvis den menneskelige sjæl er i en progressiv tilstand, sker der til stadighed forbedringer [...]

Vi får at vide, at en utilitarist vil være tilbøjelig til at gøre sin egen situation til en undtagelse fra moralreglerne og - når han bliver fristet - vil se mere nytte i at bryde en regel end i at overholde den. Men er nytte den eneste trosretning, der kan udstyre os med undskyldninger for at gøre ondt og midler til at snyde

¹ Sidste sætning let tilrettet i forhold til originalen (p. 958 i Pojman, L. P. m.fl. *Classics of Philosophy*, Oxford University Press.)

fores egen samvittighed? De tilbydes i overflod af alle doktriner², der indrømmer modstridende interesser som et moralsk faktum - og det gør alle doktriner, der har været troet af normale mennesker. Det skyldes ikke overbevisningen, men de menneskelige anliggendes komplicerede natur, at adfærdsregler ikke kan udformes, så de ikke kræver undtagelser, og at næppe en eneste handling sikkert kan fastlægges som enten altid forpligtende eller altid forkastelig.

John Stuart Mill, *Utilitarisme*. Det lille forlag, 1995 s. 17, 19, 30, 37-38, 39-40. Oversat af Helge Nørgaard Madsen.

² (grundlæggende) teori, lære eller programmerklæring der inden for et bestemt område (Den danske ordbog/ordnet.dk).